

Hodgya népesedési értékmutatói (1962—1971)

Kérdésünk az, hogy — népesedés tekintetében — e falu lakosságát mennyiben hozták mozgásba az általános társadalmi hatások, valamint a sajátosan helyi erőforrások. Továbbá: miképpen válik e faluközösség sajátjává jövőt ígérően a népesedéssel kapcsolatos régi és friss hatások együttes lehetőségtermése.

Előljáróban tekintsünk vissza a vizsgált időszakot megelőző ötven esztendő népesedési adataira. Az alábbi táblázatban évtizedenkénti összegezésben láthatjuk a falu népesedése alakulására vonatkozó adatok ezrelék értékben:

	1912—19	1920—29	1930—39	1940—49	1950—59	1960—69	1962—71
<i>Lélekszám-átlag</i>	425	424	460	470	460	430	416
Születés	19,0	29,0	25,2	23,8	17,7	14,4	17,9
Halálozás	19,7	20,2	16,5	15,5	10,0	12,3	13,5
Szaporodás	—	8,8	8,7	8,3	7,7	2,1	4,4
Apadás	0,7	—	—	—	—	—	—
Csecsemőhalandóság ‰-ban	25	28	25	10	8	3	3

Mielőtt az évenkénti népesedési értékek elemzéséhez kezdenénk, a következő táblázatban közzölöm a vizsgált időszak első és utolsó napján felmért családi állapotok hovatartozását a gyermekáldás alapján (családnak számítottam minden házaspárt vagy özvegyet):

<i>Családfők gyermek szerint</i>	<i>Családfők száma</i>	<i>Ezekből vagy ezeken kívül</i>		<i>Családfők száma</i>
	<i>1962. I. 1.</i>	<i>új csoportba lépett</i>	<i>régi házas maradt</i>	<i>új házas</i>
Gyermektelen	10	—	3	3
Egygyermekes	18	2	10	22
Kétgyermekes	36	6	25	38
Háromgyermekes	41	5	32	42
Négygyermekes	10	2	8	11
Ötgyermekes vagy azon felül	19	—	12	12
Összesen	134	15	90	128

A következő táblázatban évenkénti összegezésben láthatjuk a népesedés természetes adatait ezrelék értékben:

Évszám	Lélekszám	ezrelék értékben				A családban hányadik gyermeknek születtek abszolút számokban			
		Születés	Halálozás	Szaporodás	Apadás	I.	II.	III.	IV.
1962	479	12,5	12,5	—	—	5	—	1	—
1963	468	10,7	10,7	—	—	3	1	1	—
1964	456	10,9	13,1	—	2,2	3	2	—	—
1965	427	16,3	11,7	4,6	—	3	3	1	—
1966	416	12,0	12,0	—	—	3	2	—	—
1967	398	17,5	17,5	—	—	4	2	—	1
1968	386	20,7	15,5	5,2	—	4	3	1	—
1969	386	23,3	15,5	7,8	—	1	6	2	—
1970	378	29,1	13,2	15,9	—	3	4	3	1
1971	372	26,8	13,4	13,4	—	3	—	6	1
Összesen						32	23	15	3

Hodgya népesedési értékszámai mellé írjuk fel a néptanácsi kör általános adatait s következőleg a hozzá tartozó 10 falu közül az egyik szomszédos, valamint a legtávolabb eső falu adatait. Mind e mellé pedig csupán szemléltetésképpen feltüntettem egy, a várostól távol eső — megyénkbeli — falu adatait. Valamennyi az 1962—1971-es évek átlagának ezrelék értékét tartalmazza:

A helység neve	születés	halálozás	szaporodás	apadás
Néptanácsi kör	15,5	10,4	5,1	—
Hodgya	17,9	13,5	4,4	—
Farcád (tözsomszéd)	15,5	9,0	6,5	—
Telekfalva (legtávolabbi falu)	13,6	11,6	2,0	—
Petek (a várostól 19 km-re fekvő falu)	9,5	14,1	—	4,6

Ha az évtizedenkénti népesedés mutatóit figyeljük, akkor a huszas évektől kezdve fokozatos csökkenést mutat a szaporodás grafikonja, s a hatvanas évtizedben éri el mélypontját. Viszont elég az a kétéves eltolódás, amely a hatvanas évtizedet és a vizsgált időszakot (1970—71) megkülönbözteti, s látni lehet a szaporodási ezrelék emelkedését. Mi idézhette elő a mélypontra süllyedést és az abból kivezető emelkedést. Elsősorban erre a két kérdésre próbálok felelni.

A kétgyermek-elv

A természetes szaporodás csökkenését az okozta, hogy az 1947-től bejegyzett házaspárok „ráálltak” a két gyermek és több nem állásonra. Az 1960-ig házasságra lépett párok háromnegyed része csak két gyermeket vállalt. A kétgyermek-elv valósággal szabállyá szigorodott a faluban. Úgyannyira, hogy amikor egy családban a második gyermek megszületett, akkor a nagyszülőktől a rokonokig, barátokig mindenki ezt hangoztatta: „No, a születésekkel itthonjában ti is végeztetek”,

vagy „immár ti is bécsukhatjátok a platten ajtaját“. Abban az időben rangot jelentett kétgyermekes családnak lenni.

A kétgyermekes család elve, rangja éppen abban az időben alakult ki, amikor a faluban a régi értelemben vett rangalap: a föld, a jószág és más anyagi javak értéke vesztetni kezdett jelentőségéből. Az egyéni gazdálkodást felváltotta a szövetkezeti. Földet vásárolni, földre gyűjteni már túlhaladott igyekezet volt. Ily módon rangosabb családdá előbbre lépni a régi értelemben nem lehetett.

Az 1948-as tanügyi reform után az iskoláztatási rendszer országosan új alapokra helyeződött. Újabb szempontok szerint alakulhatott a felsőbb iskolákba járó tanulók családjainak ezzel kapcsolatos tekintélyalapja. Több család mondhatta már magát iskolázató családnak, mint azelőtt, de azt többé-kevésbé mindenki tudta, hogy sok gyermeket nem tud megfelelő módon taníttatni.

Meg kell említenünk a világháború visszahatását is. Mély sebeket hordoztak a családok az odamaradt tagokért. Hogyában is hangot adott minden idők legnagyobb háborújának félelemkeltése: „Miért neveljek gyermeket? Hogy odaadjam én is a pokolnak?“ S mindezt nemcsak egy nemzedék, de a két háború folytán több is elmondhatta.

A változó társadalmi változások objektíve s közvetlenül hatottak a falu lakosságára, azonban egyelőre szubjektív kisugárzásuk volt. A falu lakossága — a századok során — a lassú fejlődéshez szokott hozzá, s mint tudjuk, a történelem megtanította bizalmatlanul szemlélni a körülötte s különösen a vele kapcsolatos társadalmi mozgás irányait. Nem csoda tehát, ha a felgyorsult és sokrétű társadalmi mozgás, fejlődés óvatos családalapítási törekvést váltott ki: nem anyagi, hanem szemléleti alpra helyezte a családtervezés irányát.

A kétgyermekes családoknál objektív nehézséget, kizárólagos akadályt nem igen tapasztalunk. Háromnegyed részük új házat épített. Súlyos betegség, halálozás nem történt. Az említett családok — két apa kivételével — abban az időben mind itthon dolgoztak.

Ha a szaporulat szempontjából vizsgáljuk az egy- és kétgyermekes szülőik gyermekkori családi helyzetét, törvényszerűséget nem állapíthatunk meg. Átlag ketten-hárman voltak testvérek. Sokgyermekes családból került ki egy- és kétgyermekes szülő is, viszont sokgyermekes egy sem. Az egyedüli gyermekekből lett szülőknél viszont minden esetben több gyermekük lett. Tény az, hogy Hodgya nem volt sem egykéző, sem „kettőcskéző“ falu. Az egy- és kétgyermekes szülők közül összesen csak heten vannak hetven éven felüliek.

Meg kell említenem még egy fokozati összefüggést a gazdasági gyarapodást felmutató családfenntartás és a gyermekáldás korlátozása között. Minthogy a földvásárlás megszűnt, helyében gyors ütemben megindult a házépítés, -vásárlás, -újítás. Az új lakások tágasabbak, világosabbak, új bútortárat kívántak. Ezzel párhuzamosan igényesebb lett az öltözködés. Az öltözködés igényessége kiterjedt a csecsemőre, a kis és nagyobb gyermekekre is. Ma már ott tartunk, hogy a kisgyermekeket túloltöztetik. Nem is annyira a szükséglet szerint, hanem a látszat végett. Ha így viszonyulnak a kisgyermek öltöztetéséhez, akkor nem meglepő, hogy minduntalan visszahalljuk a kétgyermekes szülők jelszavát: „Hova gondol, hogy több legyen? Ki is kell állítani!“ A „ki kell állítani“ jelszó fogalommal vált. Kényszerítő mentőövvé a születéskorlátozás igazolására, mondván, hogy ha kis-korában ennyit kell költeni rá, akkor mennyi szükséges még a kiházasításáig. Kényszerítő azért, mert az illető család versenyben állt az anyagiakban tükröződő életszínvonaláért. Mentőövvé is vált, mert minden további anyagi felelősség alól ezzel az érveléssel bújhattak ki.

A régimódi falusi életnek is megvoltak a sajátos versengési területei. A verseny azonban napjainkra sokrétűbbé vált, több felületi tere lett. S erre legalkalmasabb a ruházkodás, lakásszépítés, közösségi alkalmakon, helyeken való megjelenés, ami ma szintén sok lehetőséget biztosít. Mindenkinnek akad valaki mértekkadója, akitől „nem maradhatunk le mi se!” Ez a verseny sok esetben a család, a gyermek rovására elfajuló versengéssé válik.

Mindehhez azt is hozzá kell tenni, hogy a kétgyermekes családok csak időszakosan jutottak a remélt előnyhöz: kevesebb gond, gyermekeik jobb ellátása, kiegyensúlyozott életterv-megvalósítás. A háromgyermekes tíz új család fele ugyanis vagy házat vett, vagy házat újjátott — tehát nagy beruházást végzett. Ugyanezt mondhatjuk el a háromgyermekes régi házassokról; háromnegyed részük épített vagy javított. Eszerint a kétgyermekes családok előnye napról napra lemorzsolódik. Szemléletes példa az is, hogy a háromgyermekes családok közül a „régiek”-ben már húszévesig nőtt a legnagyobb gyermek, s a legkisebb is tízen felül van. Ez nyáron olyan előny mezei munkában a szülőknek, hogy a kétgyermekesek nem tudják lenyelni szó nélkül: „Könnyű nekik, ha a kapálóba beleállnak, egy délután elvégzik.” „Bezzeg, ti már behordtátok a szénát, annyi kéz sokra kész.”

Való igaz, hogy a „sok éhes száj” több évszázados síró-kérő, félelemkeltő szuggesztiója ma is meggondolkoztatóan hat. De az is igaz, hogy a dolgozó legény és leány mai keresete színvonalasabb. Különösen falunk viszonylatában, ahol minden fiatalnak szakképesítése van, s itthonjában még a mezőn is sok segítséget nyújt szüleinek. A kétgyermekes rang és divat — válságát éli.

*

Székelyudvarhelyhez közel van Hodgya. Városközi autóbuszjárata van. Régebben szinte minden családtól tejet hordtak a városba, most viszont átlag nyolcvan hodgyai személy keresi meg ott kenyerét. S még mindig vannak „tejes helyek” és olyan helyek, ahová az asszonyok házimunkára járnak be rendszeresen. S végül az elköltöztek ötven százaléka a városban, vagyis Székelyudvarhelyen telepedett le.

A kétgyermekes családra való beállításához nagy lendületet adott a városi polgári családok „példamutatása”. Legfőképp az „úri családoké”, tehát az értelmiségi és iparos rétegé. (Ne felejtjük el, hogy a vizsgált hatásidőszak a már említett negyvenes évek végére, az ötvenes évek teljes egészére és a hatvanas évek kezdetére vonatkozik.) Mint ahogy sok falusi család hajlamos a kispolgári giccskultuszt átvenni és hajlékába bevinni, éppen úgy átvette a „jobb emberek” szokásait a családtervezés terén is. Ha már orvos, ügyvéd, tanár, mérnök, iparos családokban „illik” a két gyermek, „illik” az özikés falvédő és a nipp, akkor ugyanaz odahaza is beválik. Az nem sokat számított, hogy „idehaza” az akkori falusi tanítónak vagy más értelmiséginek „illett” három-négy gyermeket fölnevelni.

Amint azonban a táblázat mutatja, a hatvanas évek második felében az apadást felváltja a szaporodás irányzata.

A mai család helyzete

A mai család helyzetében beállott javulást legfőképpen a foglalkozásváltoztatás eredményezte. Amint említettem, nyolcvan körül járnak a városba dolgozni. Ezek közül legtöbb családfő, a következő megoszlásban: az egygyermekesek közül 9, a kétgyermekesek közül 21, a háromgyermekesek közül 10, a négygyermekesek közül 3. Vagyis a kiskorú gyermekkel rendelkező családfők közül 43-an, azaz 63%.

Már a magángazdálkodásról a közös gazdálkodásra való áttérés jelentősen változtatott a falusi családok időbeosztásán. Az mtsz-ben dolgozó családnak a kijelölt területet kell megművelnie, kijelölt munkatársakkal. Alkalmuk nyílt tehát arra, hogy a kívülről irányított rendhez vagy rendetlenséghez igazodjanak. Ez az irányítás a legtöbb esetben rendhez, idő-takarékossághoz, pontossághoz szoktatja a földműveseket, ha azonban kapkodó parancsolgatásból áll, csak ront, megzavarja a gazdaember házirendjét.

A városban dolgozó férfiak asszonyainak a férj időbeosztásához kell igazodniuk, felkelésben, főzésben, saját munkájuk beosztásában. Ezt a rendet egyebekben is szentesíti a család, s a gyermekek is megszokják. A munkásfeleségek az időbeosztáson túl az anyagiak terén, a jövedelem beosztásában is rendhez, kialakult, előre kiszámított időszakisághoz szoktak. Előre tudják, hogy mennyi fizetést, mennyi előleget kapnak és mikor, s azt kiszámított terv szerint beoszthatják. Ezen túlmenően élhetnek a részletvásárlás előnyeivel, s kapják a gyermekpénzt. Ezek a közvetlenül és rendszeresen ható tényezők új magatartást, másabb életszemléletet alakítottak ki.

A munkásfeleségek továbbra is otthon dolgoznak — kevés kivétellel — a termelőszövetkezetben. Ők is igyekeznek eredményt felmutatni, gyarapítani a jövedelmet. A férfiek úgy iparkodnak beosztani idejüket, hogy a mezőn is dolgozhassanak, nemkülönbén a háztájiban. Ez a helyzet nyilván mutatja, hogy három jövedelmi forrásuk is van, amiből kettő időszaki, egyik rendszeres és állandó. A gyermekgondozás anyagi felét illetően az ilyen családok gyermekei ellátottabbak, sőt elkenyéztebbek, mint a megelőző korok családjainak gyermekei, vagy csupán a gazdaságban dolgozóké.

A pénz a régebbi korosztályok idejében ritkábban látott jószág volt a gyermekszemnek, mint ma. A ládafiában, a dúszában eldugdosott és jól ügyelt érték volt. Ma sem hányják szerteszét, de a rendszeres fizetések, elszámolások — amelyek havonkénti események — elkerülhetetlenül közvetlenebb kapcsolatba kerülnek a gyermekekkel, mint régebben. Elsősorban a gyermek vásárolta javak, másodsorban a pénzről szóló beszélgetések, beszámolások, elszámolások, harmadsorban a nagyobbacskaknak juttatott zsebpénz révén. A nagyok, ahogy a szakiskolát elvégzik, fizetést kapnak, s bár szüleiknek átadják, mégis már készpénzt kereső személyek, akik tudják és számon tartják, mennyi az övék.

*

A klasszikus falusi családok társadalmi élete szűkebb határok között mozog és egyértelműbb. Talán főleg is megemlíteni, hogy inkább a téli hónapokban nyilvánult meg és főleg a „sátoros ünnepekhez” kapcsolódott. Voltak rendszeres vigalmi alkalmak, fonóesték, kukoricahántások, vizitaesték, tollfosztókák, kalákamunka, családi vendégségek, majális a szabadban, ilyen-olyan ügyességi versenyek, később labdarúgás. Mindez valaha megbecsült és kedvelt társadalmi megnyilvánulás, szórakozási lehetőség volt, családias légkörrel, patriarkális jelleggel. A hodgyai kórusmozgalom sikerei megyei szintűek voltak; ugyanígy a műkedvelő színjátszás is.

Ezt a klasszikus falusi életkeretet szétfeszítette a változó, fejlődő gazdasági, társadalmi, szellemi élet. Minden család, de különösképpen a foglalkozást változtatók számára sokkal többértébbé és változatosabb tartalmúvá fejlődött a társadalmi élet. Az iskolás gyermekek nemcsak itthon, hanem a szomszéd faluba és a városba is járnak iskolába. A máshol dolgozóknak munkatársi kapcsolataik vannak. A közlekedés megkönnyítette, hogy a városban színházi előadásokat, filmeket tekintsenek meg, nem úgy, mint régebben, amikor éjszaka kellett haza-

gyalogolnunk az erdőn át sárban, hóban. A közlekedés megjavulása révén a helységek, az ismerősök, a találkozási alkalmak közelebb kerültek egymáshoz. A gyermeknevelés szempontjából tehát sokkal előnyösebbé válhatna a mai családok társadalmi élete, mint régebben. Feltételes módon írok, hiszen mindez a családok képzettségétől, fegyelmettségétől függ, mint ahogy ugyanolyan mértékben a károsodás lehetőségé is megnőtt.

A gyermek jelentősége

Az előbbi évtizedekhez viszonyítva a gyermek jelentősége mostanában megnőtt. Ezt először a társadalmi gondoskodás mutatja. Már a terhes asszonyokat nyilvántartásba veszik, meglátogatják; orvos óvja, tanácsolja őket. Majd a szülészetén szül az anya, onnan csak egészségesen engedik haza. Otthon a csecsemőt és anyát tovább is orvosi felügyelet alatt tartják. S ettől kezdve a közegészségvédelem mondhatni megszakítás nélkül felügyel a gyermekre (az óvoda, iskola keretén belül).

A társadalmi gondoskodás hatására a szülőkben is elmélyült a tágabb értelmű — bár nem mindig fontossági sorrendben megnyilatkozó — gyermekgondozás, -feltés, -nevelés jelentősége. Tisztaság, táplálkozás, öltöztetés tekintetében rendszerességre készítetik az anyát, apát.

A gyermekeket szerepeltetni, tanítani kell, s rendszeren — előírás szerint — öltöztetni, tisztán járni. Szerteágazó rokonság, ismeretség van, azok jönnek Hódgyába, innen viszik máshova a gyermeket, ismét öltöztetni, szerepeltetni kell. A mai kisgyermekeket nem viszik a mezőre, nincsenek kitéve forró napsütésnek, heves viharoknak, rendetlen kosztozásnak. És nem kell otthon hagyni őket felügyelet nélkül. Kevesebb az aggodalom, helyesebb a gyermek neveltetése, függetlenebb a dolgozó szülő, s ami nagyon fontos, nyugodt.

Amint látjuk, két irányba terelődött a gyermek jelentősége. Akik a lényegest ragadják meg a gyermek nevelésében, azok a testi és szellemi gyarapodási lehetőségeket kamatoztatják. Akik viszont a külsőségeknél elakadnak, azoknak teherré válik a gyermek, mert fölösleges megnyilvánulásokban versenyeznek a gyermek jelentőssé tételében. Nyilván teherré lesz a gyermek például ott, ahol a szülő zsarnokká kényeztetni már óvodáskorában. Az ilyen gyermekekkel vesződik a szülő, vesződik az óvónő, majd a tanító — s végül mindenki. Ezek a szülők valóban irtóznak a több gyermek vállalásától.

A szülő és a gyermek kapcsolata

Szülők és gyermekek kapcsolatában volt egy korszak, amely a falusi családokban lényegesen hosszabb ideig tartott, mint máshol. Ennek a szülő—gyermek kapcsolatnak az ábécéje így hangzott: a gyermeknek kuss! Ismeretes az anekdota. A székely feleségével és fiával szekéren Brassóba érkeznek. A városban a gyermek nézdelődik, kérdezősködik: mi ez a nagy ház, édesapám? Mi ez a fényesség, édesapám? Az apa rendületlenül hallgat, de a gyermek fáradhatatlanul kérdezősködik. Megsokallja az asszony gyermeke kérdezősködését, és rászól: ne zavard apádat, fiam! Erre megszólal az apa: hadd el te, így tanul a gyermek!

Ma már nem így tanul. S nem olyan szófukar a szülő sem. A mai szülőt és gyermeket naponta sűrűn érik az információk. Az apa hazajön munkahelyéről, beszámol; s az asszony is az otthon történekről. A gyermek hallgatja, bele is szól, elmondja saját élményeit. Óvoda, iskola, utca sok mindennel megismerteti. De a gyermek filmeket lát, tévét néz, rádiót is hallgat. Az iskolások gyermeklapokat ol-

vasnak, a nagyobbak könyveket is. A „mi az“ kérdések helyett ma túlsúlyban vannak a „miért“-ek. S már pusztán ez bővebb közlést kíván. De a szülők több vonatkozásban is a gyermekkel együtt tanulnak, együtt figyelnek meg, boncolgatnak új dolgokat, az újság-, rádió- és tévéhírektől egészen a tudományos ismeretekig.

Nemcsak a szülők jártasabbak, hanem a gyermekek is. Ez is hozzájárul a több közös kérdés, naponkénti gondok együttes ismeretéhez. Régebben a gyermek vagy az ifjú két szóból reggel tudomásul vette, hogy aznap mi a teendő, hova és mivel kell munkába állni. Ma a kapcsolatok és a jelenlét sokszorozódott, s ezért tervezés, ellenőrzés, végrehajtás közvetlenebb, sűrűbb kapcsolatot igényel.

A szülők elvesztették gyermekük ellenőrzésének egyeduralmát. Iskola, ifjúsági szervezetek, sport, művelődési otthon: megannyi ifjúságnevelésre hivatott szerv, közösség, amelyek irányában az ifjú felelősséggel tartozik. Ez még azt is jelenti, hogy kevesebb időt tölt otthon a gyermek, mint régebben. A „külön program“ gyermekei s ifjúi bűvköre sajátos magatartást eredményez. S a „külön program“ te-repéről a gyermeknek, az ifjúnak alkalma nyílik más nézőpontból is saját családjára, szüleire, az „életszerükön“ belülről tekinteni.

Ezt a változást a szülők nem mindenütt vették tudomásul, s ebből sok esetben ártalom származik. A mai szülők, s azoknak is az öregebbje, a derékhada nemritkán hangoztatja: bezzeg a mi időnkben a gyermeknek ezt sem szabadott, azt sem szabadott. S ugyanakkor sok apa még az ő apja módszere szerint szeretne nevelni. Tény az, hogy kevés szülő—gyermek viszony alakult át helyesen, a szülők indíttatásából. Egyes családokban a gyermek oktatja ki minduntalan illetlen hangnemben a szüleit, vagy a szülő oktatja ugyanilyen módon a gyermekét. A szülő és gyermek kapcsolatából elmondanám még néhány meglátásomat, vázlatosan, anélkül hogy bővebb fejtegetésbe bocsátkoznék.

A szülő és gyermek közötti viszonyban elsődleges dolog, hogy a gyermek vegyen részt a neki való munkában. A szülő általában ezt igényli, s ha lehetővé teszi, meg is kapja.

Bostrány esetén a szülő büntet, s majd azután tisztázódní engedí a kiváltó okot. S ha a gyermek ártatlan? „Nem baj az, nem idegentől kapta“ (a pofont).

A gyermeknek tiszteletben kell tartania a szülők felállította és gyakorolta barátkozhatósági, idegenkedési mércét — természetesen a faluközösségben. A fiatalok azonban sokkal inkább saját (tapasztalataik alapján felállított) mércéjük szerint igazodnak. A régebbi korokból fennmaradt rangsor ma is érezteti hatását, de főleg házasságralépés után, amikor önálló családba kerül a gyermek.

Belopózott a városból a szülők tegezésének gyakorlata. A szülők egy része ma még roppant büszke erre, kérdés, hogy indokoltan-e.

„Apád meg ne tudja.“ Ez a bizalmasság gyakori és főleg nagyon ártalmas. Ez a néhány megjegyzés nem jelenti azt, hogy csupán ennyi jellegzetessége van a szülők és a gyermekek kapcsolatának. Helyesebbnek tekintem azt a megfogalmazást, hogy e kapcsolatot a házastársak egymás közti kapcsolata határozza meg.

Fegyelmezettség — kérdőjellel

Ha az előbbieken a gyermek fegyelmezettségének vagy fegyelmezetlenségének indítókaira utaltunk, most azt szeretném felvázolni, hogy a hodgyai gyermek mi-képpen van kitéve egy általános rendtelenségi, fegyelmezetlenségi hatásnak. Mert elsődleges ugyan a családi fegyelmezés, példaadás, de ha mindez kifogástalan módon nyilvánul is meg, sokat ronthat a gyermek nagyobb környezetének magaviseleti értéktelensége.

Minden gyermek — óvodástól iskolásig — jelen lehet a kultúrházi megnyilvánulásokon, a színelőadásokon, bármilyen ünnepélyen s az ezt követő bálokon. A gyermekek koruktól függően végignézik vagy végigunják, általában végigfutkározzák az előadás idejét. Az előadások kilenc óra előtt sohasem kezdődnek meg, és 11—12 óra körül érnek véget. Aztán következik a bál. Vannak családok, amelyek hazaviszik a kicsikéket, de bizony többen ott tartják őket. A kisiskolások ott lábatlankodnak a táncolók körül, nézik, hallják a részegeket, „magukba szívják” azt az egészségtelen levegőt.

*

A vizsgált tíz év népesedési táblázatából nyilván látszik, hogy 1968-tól kezdve a szaporulat mutatósá emelkedett. Ez a több harmadik gyermek, no meg három negyedik gyermek világrajöttének köszönhető. S hogy miért születtek meg a harmadikok, negyedikek? Erre felelni csak a legintimebb beszélgetések után lenne lehetséges. De új gazdasági és foglalkozásbeli tényezők uralkodnak ma a faluban, mint ezelőtt 10—20 évvel, s ez döntően befolyásolta a családtervezést is. Ma már nem szégyen háromgyermekes családnak lenni, s éppen úgy nem rang a kétgyermekes család-mivolt. S a családok azt is észrevették, hogy ma már három-négy gyermek mellett is el lehet érni azt az életszínvonalat, mint kettővel.

Hangsúlyozom, még mindig számolni kell a kétgyermekes családok sajnálkozó magatartásával. Ezt csak derűsen, az életet felelősségteljesen vállalva s arról bizonyosságot téve lehet visszaverni. „Jaj, szegény... három gyermekkel mit csinál?”, sopánkodtak a feleségemnek, s közben lesték a hatást. „Miért vagyok én szegényebb három gyermekkel, mint maga két gyermekkel?...” s ehhez hasonló derűs válaszzal viszonzottuk a sopánkodást. Egy alkalommal társaságban összeszámoltuk, hogy a sokgyermekes anyák, akik ma már öregek, vagy éppen elhaláloztak, sokkal kevesebb betegséget vészeltek át, mint azok a fiatalasszonyok, akik „spóroltak” életet termő anyaságukkal. Miért? Ennek kimutatására nem érzem magam felhatalmazottnak. A mi falunkban élettörések, tragédiák ebből a „spórlás”-ból nem történtek, de a környéken bizony több korai halálozás, egészségtelen gyermekszülés, család felbomlás történt.

A hodgyai népesedés jelenkori felmérését, ha nem is biztonságos nyugalommal, de jó reménységgel zárhatjuk le. A hullámvölgyből végre kijutottunk.

Geréb Attila